

Az írás elmélete

RÉSZLETEK

GERRIT NOORDZIJ KÖNYVÉBŐL

A kérdés, hogy mit látok, amikor valamit nézek, hosszú ideig foglalkoztatott, és mostanára egy előzetes válasszal jelentkezik: azt látom, amit tudok.

Gerrit Noordzij (ejtsd: nordzej) kiváló holland kalligráfus, tipográfus és tanár idén hunyt el. A Dutch Graphic Roots weboldalon megtudhatjuk, hogy Rotterdamban született 1931-ben. Iskolai tanulmányait félbeszakítva Hágába ment, ahol könyvkötő képesítést szerzett, majd a királyi Művészeti Akadémián hat hónapig tanult. Különböző kiadóknak készített könyvborítókat, a hollandiai A.A.M. Stols, Querido, De Bezige Bij, Elsevier, Van Oorschot és a német Deutsche Verlagsanstalt, Insel Verlag, Cotta, Kohlhammer számára. Munkái között plakátok, postabélyegek, érmék, fa- és rézmetszetek, feliratos kő- és üvegvetések szerepelnek, ezenkívül Julianna holland királynő 1980-ban trónról történő lemondására

kiállított dokumentumot kalligrafálta. Programokat írt a Canon számára, valamint öt könyvet tipográfia témában. Szerkesztője volt az ATypl angol nyelvű Letterletter folyóiratának. 1960–1990 között a hágai Művészeti Akadémián oktatott. Több kiadást megért jelentős könyve először 1985-ben jelent meg *De Streek*: *Theorie van het schrift*, angolul *The Stroke*. *Theory of writing* címmel. Ebben a gazdagon illusztrált, vékony könyvecskéjében az írás- és betűformákat rendszerező elméletét ismerteti. A szerző elhárítja azt a széles körben elterjedt nézetet, miszerint a könyvnyomtatás föltalálásától kezdve az írott és a nyomdai betűk között éles határ húzódik.



9. fejezet

Technika

A szerző ebben a fejezetben az elméleti és gyakorlati alkotómunka összefüggéseiről ír. Hogyan alkalmazzuk egyedi esetekben az írást, a szedett betűt és az általuk közvetített jelentést. Elemzésében az alapfogalmakat két alkotórészre osztja: az írott szövegre és a szedett szöveg tipográfiájára. Egy konkrét példával érdekes összefüggésre hívja fel az olvasó figyelmét. A nyelvi és nyelvtani különbségek hogyan alakítják át az évszázadok alatt kialakított harmonikusnak vélt szövegképet.

Ahhoz, hogy elemezzem az írást, szépen kell írnom, ugyanakkor ahhoz, hogy szépen írjak, tudnom kell, hogyan elemezzem az írást. Az ilyen, önmagába visszatérő, lezárt kör leküzdésében a gyakorlati műhelymunka segít. (...) A könyvemben tárgyalt elméleti részt íráspéldákkal kívántam ellensúlyozni. Eredeti méretben láthatók, retusálás nélkül. Az áttetsző részeket szintetikus sörtéjű ecsettel, a többi írást acélhegyű tollal írtam. Préselt kínai tust, valamint különböző típusú könyvpapírokat használtam. Ezek a szabványos méretű ofsetpapírok jobban megfelelnek az íráshoz, mint a rajztömbök lapjai. Az írás üteméről: egy centiméternyi vonást körülbelül egy másodperc alatt írtam.

A nyugati írásktatásban állandósult egy szokás: az íróeszközt ujjunkkal irányítjuk (mind a tíz ujjizület részt vesz az írásban), miközben a csuklónk az asztalon nyugszik. Ezzel a módszerrel sohasem tudtam volna professzionálisan írni, és bevallom, még nem találkoztam senkivel, akinek sikerült volna. Talán lehet így írni, de

hosszabb szárazakat aligha. Minden kis és nagyméretű betűt egyformán írok. Az ujjak mozgatlanok a csuklóhoz képest, a tollszár és a papír befoglaló szöge állandó, az egész kar mozog. Kis méretű írásnál alig észlelhető kézmozgás, a mozgatásor közben a vállizmok működnek, amit könnyen kikapcsolhatok, ha a honom alá teszem az ujjamat. (...)

Könyvemben szétszórta található latin nyelvű bibliai idézetek. A példákön különféle kontrasztokat és felépítéseket mutatnak be. (...) Az idézetek a középkori Vulgata stuttgarti kritikai kiadásából való, a szómozás pedig a németalföldi kalvinista hagyományokat követi. Választásom nem véletlenül esett a Bibliára. Úgy vélem, e könyv meghatározó a nyugat-európai írásképek kialakulásában. A szóképek ritmusa hatott a betűk alakjára. Minél gyakrabban állnak párban a betűk, annál jobban harmonizálnak egymással, miközben gyakoriságuk egy szövegben a helyesírási szabályoktól függ. A biblia szövegét számtalanszor másolták a középkorban. Emiatt gondolom úgy, hogy a betűk ismétlődése és harmonikus együttese teremti meg az ideális alapot a saját stílusú, középkori eredetű írásainkhoz. Egyes betűk, amelyek a Vulgata szövegében ritkán szerepelnek (például y) vagy hiányoznak (j betű), szétzilálják a szóképet. Ha ez így van, akkor érdemes elhárítani bármilyen helyesírási reformot, amely megváltoztatja egyes betűk megjelenésének gyakoriságát a Vulgata szövegéhez

Kiskoromban bámultam az újságbetűket és lemásoltam őket. Édesanyámat arról faggattam, hogy mit mondanak el a betűk. Úgy gondolkodhatta, hogy majd úgyis kinövök ebből, de kitartó voltam, és 3 évesen már tudtam olvasni. Nem elégitett ki a betűk jelentése, többet szerettem volna tudni a formájukról. Megmaradt néhány papírszelet, amit az óvodában és az általános iskolában rajzoltam. Nem találtok köztük egyet sem, amin ne lenne betű.

viszonyítva. Ebből a szempontból a j betű a holland helyesírásban nagyon gyakori. Ezenkívül a Vulgata szövegét etalonnak tartom, és véleményemet alátámasztja a sokak által ismert tény, hogy a szöveg jobban mutat latin nyelven, mint más nyelven. A latin szövegfeldolgozó ugyanazokból a fekete részekből áll, mint egy másik nyelv szövegfeldolgozója, azonban a szedett szöveg másképpen mutat. Az üres térköz (a fehér térköz a szóban) befolyásolja a tipográfia minőségét, és ez elméletem sarokköve.

A fordítás Gerrit Noordzij (2005) *Stroke. Theory of writing*. Hyphen Press. London könyve alapján készült. ISBN 978-0-907259-30-5

Fordította Voronko Vera

Profilfotó forrása
<https://www.dutchgraphicroots.nl>